

EL LICEU

D'ESTUDIANT, vaig anar alguna vegada a sentir l'òpera al Teatre del Liceu. Vaig anar, com és natural, al galliner. Com que el Liceu és un teatre absolutament diferent dels altres, en el nostre país, i el públic hi és completament distint, és perfectament lògic que del galliner del Liceu en diguin un altre nom: en diuen, en efecte, el quint pis. El quint pis del Liceu.

La freqüentació no fou pas copiosa, però hi vaig aprendre moltes coses. Hi vaig aprendre que no es pot ésser pobre de cap manera. La llàstima fou només que aquest axioma, conegut meu des de la més tendra joventut, em fou completament estèril. No en vaig saber treure mai les conseqüències. Quan donaven una òpera mediocre, l'accés al teatre era fàcil, perquè el taquillatge sobrava notòriament. En canvi, quan representaven una obra bona, cosa bona, *desde luego*, deien els barcelonins, es concentrava una gran gerna-ció a les taquilles, s'havia d'entrar en una llarga cua, una cua enervant que em desficiava i em feia sovint abandonar abans d'arribar a la meta. Les cues no m'agraden, i no pas per sentit social separatiu, precisament. M'agrada d'estar dret i puc mantenir-m'hi hores i hores mentre no em sembli una obligació. Quan estar dret se'm presenta com una obligació, em vénen unes ganes irresistibles d'asseure'm en una cadira. La meva cultura musical seria, així, molt més extensa si sovint l'enervament de la cua que es formava al carrer de Sant Pau no m'hagués desplaçat a

l'American Soda del començament d'aquest carrer o a un qualsevol altre establiment. Així és com es perden les melodies. No es pot ésser pobre de cap manera.

L'espectacle que presenta el Liceu del cinquè pis estant, en una bona nit, és magnífic; és un dels panorames més extraordinaris del país. En l'època de la joventut, la sensibilitat queda especialment fascinada per la visió panoràmica, per la morbosa desfibració que produeix la contemplació des d'una altura situada sobre el mar o sobre la terra. El panorama és una de les claus del romanticisme literari o anímic. Tot el que és oceànic, vagarós i dilatat fa titillar la malencònica inconcreció de la juvenesa. Des del cinquè pis del Liceu, el panorama era literalment fabulós: es veia un oceà de burgesia, guspirejant de joies, de brillants i de tota classe de pedres dures. Quin meravellós espectacle, valga'm Déu! Sembla inconcebible que una classe de la població pugui crear unes ondulacions humanes proveïdes d'una força d'imantació tan viva. En el cinquè pis hi havia, primer, la claca, o sia aquell conjunt de persones estratègicament col·locades que feien cara de maquinistes de tren i que es coneixien a simple vista. Després, hi havia els melòmans recalitrants, amb solfa a la mà o sense, per als quals només comptava la música del drama. Aquests melòmans tenien un menyspreu olímpic per l'oceà burgès que els apareixia davant de la vista. Ni se'l miraven. Com que es consideraven musicalment superiors, conceptuaven que el panorama burgès era una concentració, més aviat densa, de cretinisme. Com que eren pobres, estaven dominats per l'orgull insoluble i pèrfid que segrega la pobresa. Conceptuaven que la seva sensibilitat musical era incomparable, perquè els emplenava la buidor de la seva pobresa — de la mateixa manera que en moments anteriors s'havien considerat superiors en la sensibilitat de l'amor perquè l'amor havia emplenat la buidor de la seva pobresa.

Jo també era pobre, però era un pobre líric, és a dir, intranscendent. La música em suscitava més el gust de la contemplació que el de la possessió. La música m'havia ofert, certament, dilatats paisatges fèrtils i idíllics, però quan pensava en els maldecaps que m'hauria donat el seu cultiu i el que m'hauria hagut de pagar per territorial, em refredava una mica. També m'oferí alguna vegada alguna senyora fascinadora, enlluernadora, absolutament ben feta; però, de seguida que es plantejava el problema del seu manteniment, la visió s'enfosquia. Així, doncs, la meva intrínseca i irreparable vulgaritat — no em costa gens de declarar-ho — em féu sempre més sensible a la música de contemplació que a la música de possessió. I això, certament, contribuí a fer que pogués contemplar l'oceà burgès del Liceu d'una manera objectiva. Me'l mirava com si em trobés a dalt de la Mare de Déu del Mont amb l'Empordà davant de la mirada o a Sant Pere de Roda un dia d'aire de tramuntana clara i brillant, amb el Rossellò estès davant meu. És clar: si m'hagués trobat en situació d'heretar el guspireig d'algun brillant gros i bo, dels que se'm presentaven a la vista, no m'hauria pas deixat d'agradar, certament. Hauria considerat, però, enutjós i ensopit qualsevol altre procediment per a tenir-los. La meua vulgaritat és absoluta, però és una vulgaritat sense brillants. És per dir que em mirava el panorama del Liceu estrictament tal com és: vull dir com un panorama pur i simple, com un fenomen geogràfic suscitador de sensacions líriques en la trista vaguetat de la joventut. Em semblava impossible que un tal panorama es pogués produir en plena Rambla, enmig d'una urbanització generalment esquifida. Però aquesta estretor n'augmentava la grandiositat i l'interès.

El primitiu Teatre del Liceu (amb cafè anex) estigué situat a la plaça de Santa Anna, en l'edifici que ocuparen les monges dominicanes anomenat Montsió. Aquestes monges abandonaren el convent

a conseqüència dels esdeveniments de la nit del 25 de juliol de 1835, o sia del que se sol anomenar la crema dels convents. L'edifici fou cedit al batalló número 14 de la Milícia Nacional, afecta al partit moderat. Un dia, el comandant del batalló, Manuel Gibert, convidà a prendre cafè a casa seva l'oficialitat i els comunicà que convindria recollir algun diner per uniformar els qui no es podien pagar el vestuari de reglament. Un dels assistents tingué la idea genial d'organitzar funcions teatrals aprofitant una companyia d'aficionats, per recollir diners. Hom sollicità permís per a construir un petit teatre en una de les sales de l'ex-convent de Monsió, i aquest fou l'origen de la *Sociedad Filodramática de Montesión*, que s'anomenà després *Liceo Filarmónico-Dramático Barcelonés*, que fou l'ou del Liceu.

Tota aquesta etapa inicial, que s'inaugurà amb la representació de la comèdia en tres actes "El marido de mi mujer", degué ésser una cosa més aviat magra i pobreta. Però fou un començament, una temptativa. De seguida que la Revolució Francesa hagué destruït l'estructura asfixiant de l'organització medieval i l'individualisme esdevingué la base mateixa de la vida, fenomen que en l'aspecte econòmic tingué una transcendència immensa, perquè destruí la peresa gremial i la badoqueria confraresca, obligant la gent a guanyar-se la vida per ella mateixa, a Catalunya es manifestà una gran ànsia de vida. Quan dic de seguida, s'ha d'entendre amb aquella parsimònia originada per les rèmores habituals de la política. La transcendència que en aquest procés tingué la crema de convents de l'any 35, l'he posada de manifest en un altre lloc d'aquest llibre.

En 1839 entrà de soci en el *Liceo Filarmónico-Dramático Barcelonés* el senyor Joaquim de Gispert, persona rellevant de la ciutat barcelonina. El teatret de Montsió necessitava unes reformes i una ampliació urgent, i llavors aparegué la idea de sollici-

tar la cessió, a la societat, dels terrenys i la baluerna cremada del convent de Trinitaris descalços situats a l'angle de la Rambla i el carrer de Sant Pau. Pel maig del 43 és donada autorització al senyor Joaquim de Gispert per a fer les gestions corresponents a la cessió, i pel novembre del 44 apareix la Reial Ordre autoritzant la subscripció d'accions per a construir el Gran Teatre del Liceu. En la història d'aquest teatre, la figura del senyor Gispert és rellevant. Aquest senyor veié les coses en gran, tingué una gran habilitat diplomàtica i donà un magnífic impuls a la construcció. La Reial Ordre fundacional està refrendada per Donoso Cortés. L'11 d'abril del 45 fou posada la primera pedra del teatre i dos anys justos després el teatre fou estrenat amb un èxit aparatós, però no pas amb elogis unànimes; com és natural, el teatre fou trobat massa gran, en virtut d'aquell esperit de petitesa consubstancial amb el país. L'any següent fou inaugurat el Cercle del Liceu (1848) amb un ball fastuós. Tot plegat fou una apoteosi de la burgesia, és a dir, de la classe que havia imposat a Europa el triomf de la Revolució Francesa. Per a comprendre la qualitat de Gispert i la seva visió justa de les coses es pot recordar que en el moment de la construcció del teatre proposà a l'Ajuntament la formació d'una plaça davant de la façana, per facilitar l'accés de carruatges, tot i que en aquell moment no hi havia a la ciutat de Barcelona més que cinc carruatges particulars. La petició fou denegada, però Gispert tenia raó, notòriament.

No podem pas tenir una idea massa clara avui del que fou el *Liceo Filarmónico-Dramático Barcelonés* de Montsió. Del primer Liceu de la Rambla hi ha molta documentació — encara que de vegades no sigui gaire clara. Sembla, en tot cas, que l'autor del projecte fou un francès anomenat Vignier, els plànols del qual foren firmats, als efectes legals, pel senyor Mestres. El 9 d'abril de 1861 aquest Liceu sofrí un

terrible incendi que destruí la sala i l'escenari, però no pas el saló de descans i algunes dependències. Fet curiós: no hi havia res assegurat. El cert és que les cendres del teatre encara eren calentes quan la junta decidí reedificar-lo de seguida sota la direcció de l'arquitecte Oriol Mestres, que visità París, Brusselles i Londres en viatge informatiu. En certa manera, l'incendi donà prestigi al Liceu, perquè el destí dels teatres d'aquest tipus és haver passat, sembla, per una d'aquestes desgràcies. (El Teatre Reial de Bruselles i el Covent Garden de Londres s'havien cremat poc abans que el Liceu). És aquest segon teatre el que tots hem conegut. La reedificació durà un any, i el 20 d'abril de 1862 era feta. Aquest segon teatre presentà una gran novetat respecte del primer: la llum de gas. Aquesta novetat fou substituïda, és clar, quan arribà l'hora, per la llum elèctrica. S'hi produïren també altres modificacions de detall. Fonamentalment, el Liceu de 1913-14 era el de 1862.

He dit que la sala em feia l'efecte, vista del cinquè pis estant, d'una visió panoràmica — d'un oceà burgès. Però a còpia de freqüentar-lo intermitentment vaig observar que el panorama tendia a convertir-se'm en un museu — exactament en la forma més típica del museu, que és la vitrina. Una vitrina fascinatora, magnífica, viva, basada per tant en l'exhibicionisme pur. Llevat dels melòmans del cinquè pis i d'algun melòman dispers, tot en el Liceu d'aquells anys era exhibicionisme. Per això el teatre era important i ple d'interès. Era una vitrina tan fabulosa que es contava l'anècdota d'un senyor de Barcelona que tenia una amiga que exhibia i feia lluir ostensiblement. L'acompanyava al Liceu — a ell, no li agradava quedar-se — coberta de joies rutilants i costosíssimes. Acabada la funció, l'esperava en el seu cotxe i, ja a dins, li retirava immediatament totes les joies, que reintegrava, després de fer-ne un minuciós inventari, en la seva caixa de cabals. Les vitrines serveixen per a l'exhibi-

cionisme peremptori i intermitent, i això era el Liceu.

Com tots els teatres de la seva classe, el Liceu era, doncs, un museu. La sala em semblava un museu i l'escenari — el drama líric — encara m'ho semblava més. Un espectacle arcaic, posat en conserva a dins d'una enorme i fastuosa vitrina. Precisament perquè em féu l'efecte, sempre, al Liceu, de trobar-me en un museu, no vaig comprendre que la gent aplaudís o protestés. Davant de les pintures, de les vitrines, d'un museu, ¿és concebible posar-se a picar de mans o a emetre sorolls displicents? El silenci de la comprensió seria més encertat, em sembla.

Acabades les funcions de nit, els importants propietaris de les llotges de prosceni, de frac i amb la gardènia al trau, solien anar, amb les seves amigues, a sopar a l'Edèn Concert. El "Nano" — el "Nano" de l'Edèn Concert — regentava llavors l'establiment. Quan els veia arribar, s'afanyava a treure del cofre fort de la casa els coberts de plata i parava la taula — o taules — d'una manera digna. Acabat el ressopó, desava les valuoses peces. Els coberts dels altres clients eren d'alpaca més aviat tronadeta.